

УДК 342.5
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2024.3>

В. В. Сліпенюк

orcid.org/0000-0003-1879-5596

*доктор філософії за спеціальністю 081 «Право»,
доцент кафедри державознавства, права та європейської інтеграції
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»*

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ НА ШЛЯХУ НАБУТТЯ УКРАЇНОЮ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Постановка проблеми. Важливий крок для України на шляху до розвитку та процвітання є процес політичної і економічної інтеграції в європейський простір. Європейський курс України є вибором українського народу, що закріплений у преамбулі Основного Закону, підтверджений історичними та культурними зв'язками й нині виборюється у російсько-українській війні.

Входження України до складу Європейського Союзу передбачає впровадження європейських стандартів у всі сфери життя. Наведене обумовило необхідність проведення реформ, які сприятимуть зближенню з європейською моделлю у сфері права, економіки, соціальної політики та інших напрямках. Україна вже здійснила важливі кроки на шляху до європейської інтеграції, однак ще чимало викликів стоїть перед нашою державою. Серед них функціонування в Україні незалежної і справедливої судової системи у відповідності до європейських стандартів, що ефективно захищає права та свободи людини.

Враховуючи викладене, процес реформування судової системи на шляху набуття Україною членства в ЄС потребує детального теоретичного осмислення для забезпечення очікуваних результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблемних аспектів реформування судової системи та вплив на неї євроінтеграційних процесів неодноразово здійснювалось в наукових доробках багатьох вітчизняних вчених, зокрема таких як М.В. Базарник, О.В. Зубрицький, В.Л. Качурінер, О.В. Мартинюк, О.В. Озеруга, А. Пахлеванзаде, О.С. Передерій, О.А. Улютіна, М.А. Хлистік, Ю.І. Цвіркун та ін. Однак попри значну увагу наукової спільноти до цієї проблеми, стрімкий плин євроінтеграційних процесів, зокрема отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС та офіційний початок переговорів сторін, актуалізує проведення оновленого наукового дослідження для висвітлення усіх змін у прагненнях реформування судової реформи та їх аналізу на предмет доцільності й можливої результативності.

Мета статті – висвітлення та аналіз основних аспектів реформування судової системи на шляху

вступу України до Європейського Союзу, а також формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо результативності процесу її проведення та доцільності окремих нововведень.

Виклад основного матеріалу. Фундаментальну роль у суспільстві та державі відіграє судова система, яка покликана забезпечувати процес здійснення правосуддя і бути важливим елементом стримування та противаг між гілками влади. З часу виникнення перших судів на території сучасної України, судова система зазнавала трансформацій, що обумовлювались пануючим впливом іноземних держав та їхнім державно-політичним устроєм.

Здобувши незалежність, Україна розпочала процес видозміни владних інституцій для формування незалежної демократичної правової держави і всіх її гілок влади. Втім реалізація зазначеного неможлива без формування незалежної, неупередженої та справедливої судової системи як реального гаранта захисту прав громадян, а не сукупності формалізованих, бюрократизованих установ.

Після розпаду СРСР в Україні судові повноваження частково змінилися, але судова система здебільшого залишалася «радянською» – контрольована державою та неспроможною забезпечити рівність перед законом для всіх громадян. Прагнення змін спонукало законодавця до неодноразового реформування судової системи. Однак, результати останніх були досить суперечливими та неоднозначними: з одного боку, вони сприяли створенню більш прозорої та ефективної системи правосуддя, яка мала б забезпечити рівність перед законом та захист прав громадян; з іншого боку, багато змін, запроваджених в рамках реформ, були критиковані за недостатню реалізацію та корупційні схеми, які продовжували існувати у судовій системі.

У зв'язку з цим, «за понад тридцять років незалежності нашої держави, в Україні не сформовано систему правосуддя, яка б мала підтримку та довіру в суспільстві. При обговоренні теми правосуддя в українців здебільшого вже сформоване, власним досвідом чи від впливу суспільної думки, сприйняття судової влади як

чого, що не лише не здатне захистити його права, а й навпаки може завдати лише додаткових неприємностей» [8, с.31]. Посилують ці настрої серед суспільства й непоодинокі факти корупції серед суддів, які не лише мають бездоказове висвітлення неправомірної поведінки серед засобів масової інформації, а й конкретні правові наслідки у вигляді реального засудження колишніх «служителів Феміди».

Разом з тим, «довіра до суду як гарантія підзвітності судової влади суспільству є важливим елементом системи національної безпеки, оскільки суттєвий рівень довіри сприяє незалежності суду у прийнятті законних рішень з урахуванням власного розсуду, навіть якщо воно може бути негативно сприйняте суспільством. Підтримка суспільством сприяє стійкості судової системи країни та зменшує можливість тиску на судову гілку влади» [8, с.28].

Враховуючи окреслене, а також високі європейські стандарти судового захисту прав і свобод громадян, фундаментальною реформою для України, без якої вона не зможе рухатися далі в процесі вступу до ЄС, стала судова реформа.

В черні 2022 року Україна отримала перемогу на євроінтеграційному напрямку, адже Єврокомісія підтвердила, що наша держава заслуговує на статус кандидата на вступ до ЄС. Затвердження нового статусу України здійснено із одночасним висуненням семи вимог, які повинна виконати українська сторона для того, щоб не втратити свій кандидатський статус. Серед них реформи Конституційного Суду України та продовження судової реформи.

Конституційний Суд України, за приписами ст. 147 Конституції України [1], є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні, основним завданням якого є забезпечення верховенства Основного Закону на усій території нашої держави. Попри тривалу історію конституційного судочинства на території України, на жаль, Конституційний Суд України неодноразово ставав інструментом для представлення інтересів інших гілок влади та олігархічних структур й здійснював свою діяльність всупереч інтересів держави та її громадян. Яскравим прикладом, що викликав резонанс в суспільстві, стала «конституційна криза» 2020 року, яка виникла через визнання неконституційними ключових досягнень антикорупційної реформи (знищено е-декларування та заблоковано роботу Національного агентства з питань запобігання корупції, скасовано значну частину результатів роботи Національного антикорупційного бюро, Спеціальної антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду [12].

Враховуючи небезпеку неналежної діяльності Конституційного Суду України, вимога удосконалення відбору кандидатів на посаду його суд-

дів на конкурсних засадах стала однією із ключових для підтвердження статусу України як кандидата на вступ до ЄС.

На виконання останньої розроблено та в серпні 2023 року прийнято Закон України № 2846-ІХ, яким внесено зміни до деяких законодавчих актів щодо удосконалення порядку відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах. Серед головних нововведень – залучення до проведення конкурсного відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України Дорадчої групи експертів, діяльність якої спрямована на сприяння суб'єктам, які призначають суддів Конституційного Суду, у оцінці моральних якостей і рівня компетентності в сфері права кандидатів. Дорадчу групу експертів утворено у складі шести осіб, за пропозиціями Президента України, Верховної Ради України, з'їзду суддів України, з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ, Національною академією правових наук України, а також, призначена зборами представників громадських об'єднань, які протягом останніх п'яти років здійснюють діяльність у сфері конституційної реформи та/або верховенства права, та/або захисту прав людини, та/або запобігання і протидії корупції [6].

Прийняттям даного нормативно-правового акту Україна виконала одну із рекомендацій Єврокомісії й вже має позитивні результати. В травні 2024 року Дорадча група експертів з міжнародними членами у складі, обрала переможця рейтингового голосування серед кандидатів – Сергія Васильовича Різника, що в подальшому став новим суддею Конституційного Суду України. Серед позитивних аспектів нововведень добору особливу увагу варто акцентувати на публічності конкурсного відбору кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України, який набув резонансу серед громадськості через процедуру співбесід. В ході останніх зацікавлені особи могли спостерігати за роботою Дорадчої групи експертів, а також проаналізувати рівень професійної кваліфікації кандидатів, їхні моральні якості й доброчесність.

Ще однією вимогою для підтвердження статусу України як кандидата на вступ до ЄС було продовження судової реформи шляхом перевірки/чистки Вищої ради правосуддя та формування нового складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

За приписами ст. 131 Конституції України, ст. 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя вживає заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів [5]. Будучи створеною в 2017 році на зміну Вищої ради юстиції, Вища рада правосуддя, була «покликана забезпечити

умови функціонування судової системи таким чином, щоб захистити суддів від втручання у здійснення ними правосуддя та забезпечити їх від можливих подальших переслідувань, чи погрози таких переслідувань, надавши суддям змогу винести законне, справедливе та неупереджене рішення» [9, с.23].

На жаль, це завдання не виконувалось належним чином, що обумовило реформування цього органу в 2021 році та створення у його складі Етичної ради, яка мала перевірити усіх членів Вищої ради правосуддя за критеріями професійної етики та доброчесності. Відповідні нововведення викликали незгоду у більшості членів цього органу, що в подальшому призвело до добровільного залишення ними посади та втрати Вищою радою правосуддя повноважності. В результаті наведеного, майже одночасно з повномасштабним вторгненням росії, наша держава втратила можливість призначити або звільнити суддів, а також затримати чи відсторонити від роботи суддів-колаборантів, що негативно впливало на забезпечення авторитету правосуддя та належної діяльності судової системи, а також на питання пов'язані з національною безпекою України.

Такий стан судової системи не є прийнятним для держави-члена ЄС, а тому перед Україною було поставлено завдання продовжити судову реформу в тому числі шляхом перевірки/чистки членів Вищої ради правосуддя. Для підтвердження статусу України як кандидата на вступ до європейського співтовариства, у січні 2023 року з'їздом суддів обрано усі вісім членів Вищої ради правосуддя, які успішно пройшли співбесіду Етичної ради та відновлено повноважність цього органу.

Вимога щодо продовження судової реформи також передбачала відбір кандидатів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ) – постійно-діючого органу у системі судоустрою України, від ефективності, продуктивності та результативності якого залежить якісне і своєчасне укомплектування судів кваліфікованими суддями.

Протягом тривалого часу в Україні не існувало відкритої та чіткої процедури відбору суддів, через що українці у 2014 році зіштовхнулись із активною протидією судовою владою Революції Гідності. Постреволюційне суспільство вимагало люстрації суддівського корпусу та чіткого нормативного механізму обрання суддів з належною професійною кваліфікацією та моральними якостями. У зв'язку із вказаним, за приписами Закону України «Про судоустрій та статус суддів в 2016 році ВККСУ перезапущено, однак до її складу увійшли новообрані шістнадцять членів, більшість з яких колишні судді, що багато в чому знівелювало ідею очищення судової влади

та стало певною перешкодою для повноцінного звільнення судової системи від політичних впливів. Таким чином, попри наявність Громадської ради доброчесності, яка виконувала лише дорадчу роль, тодішній ВККСУ вдалось зберегти свою владу та вплив, і в результаті чимало недоброчесних суддів не лише залишено на свої місцях роботи, а також деяких було обрано на вищі суддівські посади.

У 2019 році прийнято новий закон, що передбачав розпуск ВККСУ та новий принцип її формування, однак конкурс до нової органу заблоковано Вищою радою правосуддя, що створило перешкоди для справедливого, незалежного й своєчасного правосуддя. «Через припинення з листопада 2019 року повноважень членів ВККСУ, Комісія протягом 3,5 років не виконувала низку повноважень, крім ведення обліку посад суддів та суддівських досьє. Отже, судова система не забезпечила своєчасного розгляду справ у судах» [4].

Новий конкурс до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України розпочався у вересні 2021 року. Тоді створили комісію, до якої увійшли по половині складу українські та міжнародні судді та експерти. До повномасштабного вторгнення вони встигли провести кілька організаційних засідань.

Призупинення процесу відбору кандидатів знову унеможливило початок діяльності ВККСУ та забезпечення її гідними суддівським кадрами, тому у червні 2022 року Європейська Комісія включила реформування ВККСУ до однієї з вимог для України щодо відкриття переговорів про членство у Європейському Союзі після отримання кандидатського статусу.

На виконання вищевказаної вимоги, конкурсна комісія влітку 2022 року продовжила конкурс до нової ВККС, який мав успішне завершення у вигляді відібрання 32 кандидатів з 301 учасника й подальшому призначення Вищою радою правосуддя 16 нових членів ВККСУ в червні 2023 року. Як і конкурсний відбір до Конституційного Суду України, відбір та призначення членів ВККСУ проводився відкрито, а співбесіди з конкурсантами транслювалися у режимі реального часу, що стало важливим елементом довіри до результатів конкурсу.

Попри те, що достеменно розуміння ефективності та доброчесності діяльності оновлених Конституційного Суду України, Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України буде здійснено згодом, вище окреслена реалізація євроінтеграційних вимог до судової системи в цілому позитивно оцінена Європейською Комісією, та в грудні 2023 року Європейська Рада вирішила відкрити переговори про вступ до ЄС з Україною.

На цьому реформування судової системи України на євроінтеграційному шляху не завершується, адже судова реформа серед умов ЄС є найбільш складною та амбітною, і є саме тим напрямком, де Україна має продемонструвати значний прогрес. В ній зацікавлені не скільки європейські представники, а насамперед українське суспільство й вітчизняний бізнес. «Безумовним є те, що лише держава зі справедливим судом може очікувати на дієвий захист бізнесу й іноземних інвестицій для відбудови і розвитку економіки України, поширення демократичних ліберальних ідей, еволюції свободи підприємництва, а також стримувати зазіхання зі сторони держави-агресора» [2, с.589].

З метою економічного розвитку та відновлення України на її шляху вступу до ЄС урядом нашої держави та Європейською комісією розроблено й у квітні 2024 року узгоджено спільні плани і пріоритети за допомогою унікального інструменту – Плану для Ukraine Facility, який передбачає спрямування 50 мільярдів євро на підтримання життєдіяльності, відновлення Української Держави та проведення реформ на шляху до членства в ЄС [11]. Загалом План для Ukraine Facility включає понад 150 індикаторів за 69 напрямками реформ, виконання яких заплановане на період до 2027 року, не є винятком й реформування судової системи.

В ході процесу інтеграції до ЄС, український Уряд прагне створити судову систему, яка відповідає європейським стандартам прозорості та ефективності за допомогою трансформації чотирьох основних напрямків: «створення справедливої системи відбору суддів, ефективні та результативні процедури банкрутства, цифрова судова система, базована на доказах, професійна та підзвітна прокуратура» [3].

Передбачається, що під час дії даного плану судова реформа України зазнає наступних змін:

- протягом 2024 року – початок роботи відбіркової комісії з проведення конкурсу до Служби дисциплінарних інспекторів й ухвалення законодавства щодо удосконалення режиму банкрутства та неплатоспроможності;

- протягом 2025 року – ухвалення закону про виконання судових рішень щодо майнових та немайнових зобов'язань та подальшої цифровізації виконавчого провадження, в тому числі із початком роботи системи збору даних про виконання судових рішень, прийняття законодавства про перегляд декларацій доброчесності суддів та процедури їх перевірок, завершення перевірки 50% чинних суддів ВККСУ та відновлення добору нових суддів для заповнення щонайменше 20% суддівських вакансій, сприяння Вищою радою правосуддя вирішити 20% справ, не розглянутих станом на кінець 2023 року, а також

створення нового суду для розгляду адміністративних справ за участю національних державних органів, укомплектованого суддями, які пройшли належну перевірку;

- протягом 2026 року – ухвалення законодавства про спрощені процедури банкрутства для мікро-, малих і середніх підприємств, законодавства, що забезпечує прозорий відбір прокурорів на керівні посади з перевіркою на етику та доброчесність та законодавства про вдосконалення дисциплінарної системи прокурорів та посилення інституційної спроможності Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, має запрацювати ІТ-система, що полегшить відстеження активів боржників, блокування банківських рахунків і стягнення боргів, а також має бути впроваджений електронний документообіг кримінальних проваджень, який поступово має замінити Єдиний реєстр досудових розслідувань;

- протягом 2027 року – запровадження ІТ-систем, що мають підвищити прозорість, ефективність та результативність роботи судової системи [7].

Передбачається, що дія Плану для Ukraine Facility буде комплексною та сприятиме пришвидшенню реформування судової системи на підставі цілісного підходу з урахуванням досвіду та досягнень, отриманих після Революції гідності, та адаптацією порядку денного реформ до поточних викликів і можливостей, спричинених війною. Попри те, що аналіз та оцінка результативності таких реформ не може бути здійснена без початку їхньої фактичної реалізації, вже зараз можна визначити доцільність окремих змін.

Необхідність створення справедливої системи відбору суддів, є беззаперечною, що неодноразово підкреслювалось не лише суспільним запитом, а й рекомендаціями міжнародних партнерів України. На жаль, нині аналіз результатів соціологічних досліджень надає змогу констатувати лідерство судової системи серед антирейтингу довіри українського суспільства, що насамперед пов'язано з низкою підтверджених фактів корупційних діянь та недоброчесності суддів. Наведене обумовлює потребу у посиленні системи перевірки декларацій доброчесності суддів для очищення судової системи від представників, які руйнують її авторитет, ефективного подолання потенційних й реальних корупційних ризиків, а також вдосконаленні добору нових суддів з метою недопущення до процесу здійснення правосуддя осіб, які не відповідають встановленим критеріям професійності, етичності й доброчесності.

Слід зауважити, що попри наявний кадровий дефіцит, перевірка діючих, а також відбір нових суддів, повинні здійснюватись з максимальною ретельністю, залученістю громадськості й міжнародних експертів. В Україні є реальний шанс

формування незалежної судової системи, діяльність якої спрямована на захист прав і свобод громадян. Втрата його призведе до посилення рівня суспільної недовіри, що може негативно відобразитись на національній безпеці України, що недопустимо в ході російсько-української війни.

Посиленню довіри громадян до судової системи, сприятиме й створення нового спеціалізованого суду для розгляду адміністративних справ за участю центральних органів виконавчої влади, а також окремих спорів за участю інших ключових суб'єктів публічної влади, укомплектованого суддями, які пройшли належну перевірку.

До грудня 2022 року відповідна юрисдикція належала Окружному адміністративному суду міста Києва – одному із найскандальніших судів України, рішення якого називали сумнівними, а судді мали в суспільстві мали репутацію недобросовісних. Громадський спротив проти діяльності цього суду, а також накладення персональних санкцій США на його голову, призвели до ліквідації Окружного адміністративного суду міста Києва з тимчасовим переданням його повноважень Київському окружному адміністративному суду, посиливши навантаження останнього. З огляду на вказане, до України в рамках процесу набуття членства в ЄС цілком справедливо висунуто завдання до створення нового суду для розгляду адміністративних справ за участю національних державних органів. Крім того, необхідність формування незалежного суду, який би розглядав адміністративні справи за участю ключових суб'єктів публічної влади неодноразово висловлювалась різними суб'єктами, зокрема, й Міжнародним валютним фондом України, відносно якого Україна взяла зобов'язання створити відповідний суд до кінця грудня 2024 року.

Попри те, що наразі ще не опубліковано законопроекту про створення вказаного суду, у суспільстві точаться дискусії щодо його необхідності через наявність цілої системи адміністративних судів, та загально-організаційних аспектів діяльності (кількість суддів, порядок їх добору, повноваження, а також загальною юрисдикція суду). На нашу думку, доцільність створення даного суду є беззаперечною, оскільки незалежний судовий орган, до повноваження якого входить перевірка законності дій/бездіяльності ключових суб'єктів публічної влади є запорукою подальшого розвитку України та добробуту її громадян. Атмосфера всюдозволеності та правового нігілізму, яку в своїй діяльності демонстрував Окружний адміністративний суд міста Києва, порушували принцип правової визначеності, що відштовхувало зарубіжних інвесторів та призводило до негативних соціально-економічних наслідків. З огляду на вказане, слушними є погляди правників, які вважають за необ-

хідне створення Вищого адміністративного суду як спеціалізованого суду за аналогією з Вищим антикорупційним судом, юрисдикція якого має поширюватись на адміністративні справи, які нині розглядаються Верховним судом як судом першої інстанції, а також інші спори за участі центральних органів публічної влади тощо.

В цілому, не вдаючись до дискусій щодо визначення загально-організаційних аспектів діяльності цього суду, за доцільне наголосити на необхідності відкритості процесу його створення та відбору професійних й добросовісних суддів подібно до добору суддів Конституційного Суду України із залученням не лише міжнародних експертів, а й активної участі українського суспільства.

Довіра до судової системи також є прямо залежною від відкритості та доступності правосуддя, які в умовах інформаційного суспільства досягаються цифровізацією судової системи. Остання посилює ефективність та швидкість роботи, що позитивно впливає на дотримання розумних строків розгляду справ, зменшує можливість людських помилок та різноманітних зловживань. Крім того, використання цифрових технологій надає змогу участі сторін у судовому процесі без фізичної присутності в приміщенні суду, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Переваги електронного судочинства українці змогли відчутти в жовтні 2021 року, коли розпочали свою офіційну діяльність три підсистеми (модулі) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС): «Електронний кабінет», «Електронний суд» та підсистема відеоконференцв'язку. Разом з тим, існують і окремі недоліки функціонування електронного судочинства в Україні, що пов'язані із високим ризиком підробки електронних доказів, технічними проблемами ЄСІТС, а також його переважну орієнтованість на правників. Також умови воєнного часу вказують на необхідність формування належного рівня інформаційної безпеки.

З урахуванням наведеного, можна прийти до висновку, що цифровізація як невід'ємна складова реформування судової системи України у відповідності до стандартів ЄС, насамперед має бути спрямована на посилення програмного та фінансового забезпечення ЄСІТС, а також збільшення штату компетентних працівників для збереження всіх даних та оперативного усунення недоліків.

Продовжуючи дослідження реформування судової системи, не можна оминати увагу проведення в червні 2024 року першої Міжурядової конференції між Україною та ЄС, що означувало початок фактичних перемовин про членство нашої держави в Європейському Союзі. Останні здійснюватимуться на основі Переговорної рамки, яка встановлює принципи та підходи для переговорів. Враховуючи, що метою перего-

ворів є ухвалення Україною права ЄС у повному обсязі та забезпечення його повного виконання, одним із вагових кластерів Переговорної рамки є зобов'язання України підготувати дорожню карту для розділів про верховенство права (23 – Судова влада та основні права та 24 – Правосуддя, свобода та безпека). Остання має бути прийнята на основі рекомендацій Єврокомісії, які будуть надані після проведення оцінки ситуації та після відкритих консультацій з усіма зацікавленими сторонами, включаючи громадське суспільство. Виконання цієї дорожньої карти буде постійно контролюватися та регулярно обговорюватися на міжурядових конференціях протягом усього процесу зближення з Європейським Союзом [10].

Виходячи з вищенаведеного, процес реформування судової системи України ймовірно буде продовжуватись щонайменше до отримання нашою країною статусу держави-члена ЄС.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, потрібно зазначити, що ефективне функціонування судової системи є одним із ключових рушійних сил для вдалого проходження та завершення євроінтеграційних процесів зближення з ЄС, а також швидкого повоєнного відновлення нашої країни, її економічного зростання та забезпечення не лише прав і свобод, а й загалом добробуту її громадян. Саме тому передумовою для кожного наступного етапу розвитку євроінтеграційних взаємин, є виконання нашою державою вимог щодо реформування судової системи.

Тривалий час не всі заплановані зміни отримали належну реалізацію, однак, ситуація з реформуванням значно покращилась з моменту подання Україною заявки на вступ до ЄС в умовах російсько-української війни. Ці зміни стали можливі через потужний суспільний запит та високу громадську активність щодо процесу трансформації судової системи як умови не лише для інтеграції до ЄС, а й з метою надходження інвестицій для розвитку нашої держави з усього світу.

Залученість громадян та відкритість реформ не лише перед європейськими партнерами, а й перед українським суспільством є ключовими важелями успішності трансформації судової системи України, адже остання має здійснюватись в першу чергу для інтересів нашої держави.

Аналізуючи сьогоденний стан судової системи та перспективи її реформування варто зазначити, що за участю всіх зацікавлених сторін, а особливо активної частини українського суспільства, наша держава зможе сформувати

незалежну судову систему, яка провадить справедливе правосуддя у відповідності до європейських стандартів, кращих вітчизняних практик, а також інтересів української держави.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст.141.
2. Мартинюк О.В., Парійчук К.О. Судова реформа в Україні в світлі набуття нею членства в Європейському Союзі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 589-592.
3. План для Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
4. Припинення повноважень членів ВККСУ: за 3,5 роки кількість нерозглянутих справ збільшилася на третину до 873 тисяч. URL: <https://rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1623>
5. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 7-8. Ст. 50.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах : Закон України від 13.12.2022 № 2846-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 51. Ст.125.
7. Реформи на чотири роки та €50 млрд від Євросоюзу. Бізнес-клімат, судова система, фінсектор, довкілля та ще 11 напрямів реформ. URL: <https://forbes.ua/money/reformi-na-chotiri-roki-ta-50-mlrd-vid-evrosoyuzu-biznes-klimat-sudova-sistema-finsektor-dovkillya-ta-shche-11-napryamiv-reform-forbes-vivchiv-plan-ukraine-facility-20032024-19826#three>
8. Сліпенюк В.В. Довіра до правосуддя як складова системи національної безпеки України. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 26–32.
9. Сліпенюк В.В. Забезпечення незалежності суддів як одне із завдань Вищої ради правосуддя. *Правова держава*. 2017. № 27. С. 19–24.
10. Судова реформа буде оцінюватися в першу чергу у подальших переговорах про вступ України до ЄС – переговорна рамка, документ. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/304311-sudebnaya-reforma-budet-otsenivatsya-v-pervuyu-ochered-v-dalneyshikh-peregovorakh-o-vstuplenii-ukrainy-ves-peregovornaya-ramka-dokument>
11. Уряд затвердив План для реалізації програми Ukraine Facility. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdvyv-plan-dlia-realizatsii-prohramy-ukraine-facility>
12. Якими були наслідки минулорічної конституційної кризи та як уникнути таких подій у майбутньому обговорили представники органів влади і громадськості. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/yakymy-buly-naslidky-mynulorichnoyi-konstytutsijnoyi-kryzy-ta-yak-unyknuty-takyh-podij-u-majbutnomu-obgovoryly-predstavnyky-organiv-vlady-i-gromadskosti/>

Анотація

Сліпенюк В. В. Реформування судової системи на шляху набуття Україною членства в Європейському Союзі. – Стаття.

Дана стаття присвячена висвітленню та аналізу основних аспектів реформування судової системи на шляху вступу України до Європейського Союзу.

Встановлено, що за час незалежності в Україні не сформовано судову систему, авторитетну для суспільства, що негативно впливає на забезпечення прав та свобод її громадян та підриває національну безпеку держави. Євроінтеграційні прагнення українського суспільства обумовлюють необхідність відповідності судової системи європейським стандартам у даній сфері. З огляду на вказане, однією із ключових вимог до України зі сторони європейських партнерів стало поступове проведення реформ судової системи.

Особливу увагу у статті зосереджено на специфіці реалізації змін, необхідних для збереження статусу України як кандидата на вступ до ЄС. Зокрема, розкрито законодавчі нововведення щодо удосконалення відбору кандидатів на посаду суддів Конституційного Суду України та результативності його безпосереднього порядку проведення, а також особливостей відновлення повноважності Вищої ради правосуддя шляхом перевірки та добору її членів, та формування складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на оновлених конкурсних засадах.

Проаналізовано подальші напрями реформування судової системи в ході проведення переговорів про вступ України до Європейського Союзу. Зокрема, обґрунтовано доцільність створення справедливої системи відбору суддів, яка має реалізовуватись з урахуванням суспільного запиту на добір кваліфікованих та добросовісних кандидатів з максимальною відкритістю для суспільства. Також підтримано прагнення європейців щодо створення нового Вищого адміністративного суду як спеціалізованого суду в системі судоустрою України та обґрунтовано, що його юрисдикція насамперед має поширюватись на розгляд справ, пов'язаних із виконанням повноважень ключових органів публічної влади. Крім того, проаналізовано доцільність інших змін, в тому числі щодо подальшої цифровізації судової системи, та надано рекомендації щодо їхнього результативного впровадження.

Ключові слова: судова система, реформування, євроінтеграція, правосуддя, членство в ЄС, Ukraine Facility.

Summary

Slipeniuk V. V. Reforming the judicial system on the way to Ukraine's membership in the European Union. – Article.

This article is aimed at highlighting and analysing the main aspects of reforming the judicial system on the way to Ukraine's accession to the European Union.

It is established that since independence, Ukraine has not formed a judicial system that is authoritative for society, which negatively affects the rights and freedoms of its citizens and undermines the national security of the State. The European integration aspirations of Ukrainian society necessitate that the judicial system comply with European standards in this area. In view of the above, one of the key requirements of the European partners to Ukraine is the gradual reform of the judicial system.

The article focuses on the specifics of implementing the changes necessary to preserve Ukraine's status as a candidate for EU membership. In particular, the author describes legislative innovations aimed at improving the selection of candidates for the position of judges of the Constitutional Court of Ukraine and the effectiveness of its immediate procedure, as well as the peculiarities of restoring the powers of the High Council of Justice by verifying and selecting its members, and forming the composition of the High Qualification Commission of Judges of Ukraine on an updated competitive basis.

The author analyses further directions of reforming the judicial system in the course of negotiations on Ukraine's accession to the European Union. In particular, the author substantiates the expediency of establishing a fair system of judicial selection, which should be implemented taking into account the public demand for the selection of qualified and honest candidates with maximum openness to the public. The author also supports the European aspirations to establish a new High Administrative Court as a specialised court in the Ukrainian judicial system and substantiates that its jurisdiction should extend to consideration of cases related to the exercise of powers of central public authorities. In addition, the author analyses the feasibility of other changes, including further digitalisation of the judicial system, and provides recommendations for their effective implementation.

Key words: judicial system, reform, European integration, justice, EU membership, Ukraine Facility.